

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Ящук Олени Миколаївни «Підготовка майбутніх учителів до формування логічних умінь в учнів початкової школи», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність і своєчасність обраної проблеми дослідження підсилюється в умовах реформування освіти в Україні. Зокрема у нових освітянських документах (Законі «Про освіту», Концепції «Нова українська школа») наголошується на важливості розвитку в учнів уміння висловлювати власну думку, критичного й системного мислення, уміння логічно обґрунтовувати власну позицію, уміння приймати рішення, розв'язувати проблеми тощо. В основі таких умінь знаходиться здатність до логічного мислення, яка формується в учнів з перших років навчання.

На основі аналізу наукових джерел дисертанткою з'ясовано стан дослідженості наукової проблеми в теорії та практиці роботи педагогічних закладів вищої освіти. Встановлено, що однією з характерних особливостей початку XXI століття є посилення уваги науковців і педагогів-практиків до інтелектуального розвитку та формування логічного мислення особистості. У цих умовах акцентується значущість процесу формування логічних умінь учнів, у тому числі й початкової школи.

З'ясувавши, що логічні вміння є категорією філософії, психології та педагогіки, дисертантка визначає логічні вміння як здатність особистості на основі знань із логіки робити узагальнення, класифікувати, аналізувати процеси і явища дійсності; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, зіставляти об'єкти, називати основні риси і виявляти характерні ознаки, розкривати зміст поняття, порівнювати, пояснювати факти і використовувати закони логіки у повсякденному житті.

У авторській інтерпретації формування логічних умінь учнів початкової школи – це цілеспрямований і систематично здійснюваний педагогічний процес оволодіння молодшими школярами логічними вміннями, результатом якого є їх здатність шляхом аналізу, порівняння,

виділення головного давати означення поняттям, виконувати логічні операції над ними, будувати судження, умовиводи та встановлювати їх істинність.

На основі аналізу емпіричних матеріалів констатувального етапу експерименту дисертантка зробила висновок, що більшість майбутніх учителів початкової школи мають значні труднощі в розв'язуванні завдань з логічним навантаженням, організації та проведенні занять з логіки. Дослідниця пов'язує цю проблему з відсутністю спеціальної методичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування логічних умінь молодших школярів і вказує на необхідність удосконалення змісту психолого-педагогічних, методичних та математичних дисциплін, які входять до циклу дисциплін фахової підготовки.

Дисертантка справедливо зазначає, що в умовах реформування системи освіти зміст підготовки майбутніх учителів має включати фундаментальні психологічні, педагогічні, філософські та спеціальні знання, інноваційні підходи до прийняття творчих рішень, до всебічного розвитку педагогічного мислення, прагнення до постійної самоосвіти, уміння й навички практичної педагогічної діяльності, які дозволять педагогу аналізувати та визначати рівень сформованості ключових компетентностей учнів, організовувати їхню сумісну роботу, сприяти формуванню соціально важливих компетентностей.

Цілком підтримуємо думку автора, що володіння логічними вміннями, тобто прийомами розумових операцій, допомагає легше сприймати різну інформацію, розвиває уяву, полегшує спілкування, виконання вправ, практичних робіт, розв'язування задач, покращує самостійну роботу з книгою на занятті та під час виконання учнями домашніх завдань.

У дисертації розкрито сутність ключових понять дослідження; вперше визначено й обґрунтовано сукупність педагогічних умов, розроблено й апробовано модель підготовки майбутніх учителів до формування логічних умінь в учнів початкової школи; визначено критерії, показники та рівні готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» до формування в учнів логічних умінь.

Детально проаналізувавши окремі групи досліджень, у яких науковці

розкривають особливості процесу підготовки вчителя початкової школи в контексті формування логічного мислення та логічної культури учнів, а також ті, в яких проаналізовано проблему інтелектуального розвитку молодших школярів, формування в них пізнавального інтересу та самостійності, дисертантка пропонує конкретні механізми вдосконалення змісту, форм, методів, технологій і засобів підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Погоджуємось із дослідницею, що необхідним є підвищення ефективності фундаментальної підготовки майбутніх учителів початкової школи, наповнення її новим змістом, формування готовності до викладання предмету «Логіка», у процесі вивчення якого відкриваються можливості для формування в молодшого школяра вміння аналізувати явища навколишньої дійсності, набувати переконливості у висловлюваннях, міркуваннях, відстоювати та доводити власну точку зору.

Дослідниця детально схарактеризувала особливості організації й методики проведення дослідницько-експериментальної роботи, описала результати констатувального й формувального етапів експерименту, здійснила їх аналіз та інтерпретацію, довела достовірність одержаних результатів математичними методами статистичного аналізу.

Важливим здобутком для практики вважаємо: розроблену та впроваджену в освітній процес методику діагностування рівнів готовності майбутніх учителів до формування логічних умінь в учнів початкової школи; авторську навчальну програму, спрямовану на вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи; навчально-методичне забезпечення до змісту дисциплін «Педагогіка», «Психологія», «Математика» та «Методика навчання освітньої галузі “Математика”».

Особливо цінним результатом дослідження вважаємо розроблену й апробовану автором програму дисципліни «Теорія та методика навчання логіки в початковій школі» для студентів спеціальності «Початкова освіта» (освітній рівень «бакалавр»), її навчально-методичне забезпечення, які можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх учителів

початкової школи та в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертації О. М. Ящук дає підстави стверджувати, що ця наукова робота вирізняється фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження, в якому вдало інтегровані філософські, психологічні та педагогічні аспекти проблеми.

Схвалення заслуговують також додатки до дисертації, де представлені: список знань, умінь і навичок, необхідних учителю для компетентного керівництва формуванням логічних умінь в учнів початкової школи та оцінка їх значущості; різні діагностичні методики. Такі насичені додатки значно доповнюють уявлення про здійснену дисертанткою роботу.

У наукових працях, опублікованих дисертанткою, повною мірою представлено основні результати дослідження, зокрема визначено: проблеми та перспективи формування логічного мислення молодших школярів на уроках математики; основні поняття логіко-математичного мислення особистості; вплив логіки на формування логічних умінь молодших школярів; роль математики у формуванні логіко-математичного мислення; сутність і критерії підготовки майбутніх учителів до формування логічних умінь молодших школярів; і запропоновано авторський навчальний посібник «Теорія та методика навчання логіки в початковій школі».

Підтримуємо сформульовані у дисертації та відповідно в авторефераті наукову новизну й практичне значення дослідження; зазначаємо належний рівень оформлення та апробації результатів дослідження; основні положення дисертації вдало ілюстровані таблицями, графіками, схемами.

Мету дослідження реалізовано шляхом поступового виконання чотирьох основних завдань.

Систематизованість і обґрунтованість наукових положень, сформульованих у дисертації, також забезпечується апробацією результатів дослідження. За роки роботи над дисертацією О. М. Ящук представила основні положення свого дослідження на 15 міжнародних і 15 всеукраїнських науково-практичних конференціях і у 18 одноосібних наукових працях, серед

яких: 6 статей, які відображають основні наукові результати дослідження, з них 1 – у зарубіжному фаховому виданні, 10 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають наукові результати дисертації.

Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію, вона є самостійною науковою розвідкою, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату повною мірою відображено основні положення, зміст, результати й висновки здійсненого О. М. Ящук дослідження. Наголошуємо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Отже, вагомість і значущість виконаної дисертанткою роботи та вірогідність одержаних результатів безперечні, але вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження та побажання:

1. У підрозділі 1.1. здійснено детальний і ґрунтовний аналіз стану дослідженості проблеми підготовки майбутніх учителів до формування логічних умінь в учнів початкової школи. Проте, недостатньо представлені погляди зарубіжних науковців на досліджувану проблему.
2. У підрозділі 3.1 розкриті принципи підготовки майбутніх учителів до формування логічних умінь молодших школярів. Однак, автору варто було б вказати, які принципи відносять до загальних, а які є специфічними в процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування логічних умінь учнів.
3. Отримані наукові пошуки були б вагомішими, якби більш детально було описано методику вивчення дисципліни вільного вибору «Теорія та методика навчання логіки в початковій школі».
4. Розкриваючи третю педагогічну умову, доречно було б вести мову не про інтерактивні форми та методи, а про використання засобів інноваційних технологій навчання.

5. Географія фахових видань, у яких публікувалась дисертантка, є дещо вузькою. Крім того, в списку праць автора варто було б вказати, в яких саме міжнародних наукометричних базах індексуються відповідні видання.
6. Додаток 3 чомусь має назву «Тест для визначення рівня наповнюваності професійно-педагогічних знань у студентів», але в ньому представлені завдання суто з математичної логіки.
7. На нашу думку, робота значно виграла б, якби була збагачена прикладами логічних завдань і вправ, що пропонуються у вигляді комп'ютерних програм у мережі Інтернет. Такі вправи були б цікавими і учням, і студентам.
8. Є деякі зауваження до оформлення тексту, наприклад: у відомого дидакта Я. А. Коменського Ян Амос – це повне ім'я, а не ім'я і по-батькові. Тому обмеження в написанні лише першим ініціалом Я. Коменський (с.36) є неправильним; у посиланнях на праці кількох авторів між номерами праць ставлять не кому, а крапку з комою (сс.40, 42, 43 та ін.); якщо попереду другого розділу є анотація до нього, то такі анотації були б доречними і попереду першого й третього розділів.

Зазначені недоліки не впливають суттєво на наукову й практичну цінність дисертації, а висловлені побажання мають рекомендаційний характер.

Загальний висновок. Дисертаційна робота О. М. Ящук з теми: «Підготовка майбутніх учителів до формування логічних умінь в учнів початкової школи» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним та практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам до кандидатських дисертацій.

Представлена до захисту робота «Підготовка майбутніх учителів до формування логічних умінь в учнів початкової школи» відповідає визначеними пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня

2013 р. (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р.) щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, а її авторка О. М. Яшук заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

А. М. Коломієць

